

Školní čtenářské kluby pohledem speciálního pedagoga

NADĚŽDA DVOŘÁKOVÁ

Výzkumy a pilotní projekty dokazují, že podpora čtenářství je účinným inkluzivním nástrojem. Školy měly a mají možnost si díky jednotlivým výzvám i šablonám vyzkoušet čtenářské kluby pro žáky na 1. stupni, proškolit pedagogy v metodách rozvíjejících čtenářství (dílny čtení) a vybavit školní knihovny a třídní knihovničky novými knižními tituly.

Zapojení se do projektu Nové školy, o. p. s., „Školní čtenářské kluby na 2. st. základní školy“ je pro mne významnou profesní zkušeností. Projekt probíhá v 10 krajích, ve 27 základních školách. Osobně jsem projektovým speciálním pedagogem v klubu ZŠ Meziměstí a ZŠ T. G. Masaryka, Náchod. Cílovou skupinu tvoří žáci 6. až 9. ročníku ze socioekonomicky znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí. Projekt je koncipován jako tříletý, bude ukončen na podzim roku 2019.

Žáci se setkávají ve škole jednou za týden na 90 minut, klub vede učitel a „neškolní“ knihovník. Klub obvykle navštěvuje skupina kolem 12 dětí, v průběhu projektu se zčásti obměňuje. Speciální pedagog navštěvuje klub přibližně jednou za dva měsíce. Vede pozorování jednotlivých žáků, zaznamenává jejich osobní pokrok, konzultuje možné postupy s vedoucími klubu. Čtenářské kluby se v některých místech potýkají s menším zájmem dětí. To z mého pohledu souvisí s tím, že dřívější děti navštěvují značné množství kroužků. Tato věková skupina je už poměrně pevně zapojena do volnočasových aktivit, které si zvolila již v mladším školním věku. Mají omezené časové možnosti. Rozvrh hodin na 2. stupni navíc

často předpokládá dvě odpolední vyučování za týden. Je tedy i náročné najít vhodný čas pro klub, který funguje jako skupina žáků napříč ročníky.

Pracuji, jak nejlépe dokážu

V projektu se ukazuje, že **čtenářský klub a dílny čtení** jako svou stěžejní část **rozvíjejí žáky**, kteří překonávají problémy doma a ve škole. Nadužíváme pojmy individualizace a diferenciace. Mnozí z nás je vnímají jako klišé nebo „zaklínadla“. Stávají se pak spíše zdrojem nedorozumění, pocitu nedosažitelného ideálu a frustrace pedagogů. Ve čtenářském klubu jsou **do činnosti zapojeni všichni a pracují tak, jak nejlépe v daný okamžik dokážou**. Dítě přichází se svou knihou nebo si vybírá z projektové knihovničky. Do výběru promítá své zájmy, ale i své možnosti. Volí si obtížnost a může s ní experimentovat. Žáci reálně zažívají momenty soustředění, když se každý věnuje tichému čtení vlastní knihy. U jednotlivých dětí je patrné, že **překonávají těkavost a povrchnost**, jejich soustředění se prodlužuje a prohlubuje.

V klubu je důležitý především proces. **Odpadá tlak na rychlost čtení a vzájemné porovnávání**, protože primárně nejde o hodnocení dětí ze strany dospělých. Žáci mají příležitost reagovat na četbu, přemýšlet o svém čtenářském zážitku, mluvit o svých pocitech, formulovat své názory. Učí se naslouchat druhým.

Při svých návštěvách vidím velké **pokroky** jednotlivých žáků **v myšlení a komunikaci**. Obzvláště cenné mi připadají pokroky v kladení si otázek navzájem, ve schopnosti doptat se toho druhého. Díky projektu se klubové děti setkávají s novými knihami, s autory a ilustrátory knih i dalšími odborníky, jako je regionální koordinátor nebo speciální pedagog, což dětem opět rozšiřuje obzory, upevňuje jejich komunikační dovednosti.

Pocit bezpečí

Velké změny zaznamenávám v sociální oblasti. Čtenářský klub se stává společenstvím lidí – jeho návštěvníků. Žáci se setkávají a komunikují s dalšími žáky i napříč ročníky. Pozorují, jak **postupně polevuje napětí, opatrnost a ostražitost** některých dětí, kterou si přinášejí z třídních kolektivů. Mohou se projevit a navázat vztahy bez stigmatizace, kterou někteří zažívají ve své kmenové třídě. Při každé další návštěvě pozorují větší důvěru mezi dětmi.

Pro řadu dětí z cílové skupiny projektu probíhá v klubu korektivní zkušenost, jsou přijímány vrstevníky, ostatní jim naslouchají a jejich názor je respektován. Pocit bezpečí je důležitý předpoklad pro proces učení. Učí se respektovat názory druhých a tolerovat odlišnost. Žáci **zažívají zájem a pochopení od dospělých**, mají možnost pozvat kamaráda do klubu, při otevřených klubových setkáních ukázat svoji práci rodičům a příbuzným. Děti si osvojují pravidla – pravidla klubu a dílny čtení. To vše jsou oblasti, ve kterých potřebují podporu, a je velice cenné, že se jim jí v klubu dostává.

Vedoucí klubu

V klubu žáci zažívají sladěnou **spolupráci dvou dospělých – pedagoga a knihovníka**. Domnívám se, že pedagog, který pracuje ve dvojici s knihovníkem, využije tuto zkušenost při spolupráci s asistentem pedagoga nebo tandemovým učitelem. Byť z počátku mají klubové vedoucí z povinnosti práce ve dvojici obavy, ve výsledku jde o oblast, kde nejvíce **pozorují svůj osobní růst**. Pro žáky je pedagog a knihovník zároveň vzorem v komunikaci a vztahu ke knihám.

Pedagog i knihovník se učí pracovat se žáky s potřebou podpůrných opatření a především rozvíjet tyto děti. Vedoucí klubu často do sboroven a kabinetů přináší jiný pohled na žáky, kteří chodí do klubu, má s nimi „klubovou“ zkušenost, vidí jejich pokroky. Knihovník může využít své zkušenosti s inkluzí pro rozhovory ve svém okolí, s návštěvníky

knihovny a přispět tak k informování veřejnosti o příkladech, kdy se nám inkluze daří.

Projekt je dlouhodobý, umožňuje nám dospělým se učit, osvojit si dílny čtení a další aktivity k podpoře čtenářství, vyměňovat si zkušenosti z klubů. Pedagog v projektu využívá zpětnou vazbu speciálního pedagoga, regionální koordinátorky, manažerky projektu. Získává tak důvěru k externímu „odborníkovi“, vidí výhody takové spolupráce pro svoji práci. Věřím, že **takové pozitivní zkušenosti otevrou naše školy více pro mentory a kouče**, protože i oni nás mohou podpořit na naší profesní cestě.

Možné dopady čtenářských klubů na prostředí školy

Vedoucí klubu je odborníkem na literaturu pro děti a mládež. **Inspiruje další pedagogy**, předává metodiky, jak vést klub, dílnu čtení, jak rozvíjet dětské čtenářství v prostředí školy. Opakovaně jsem v klubu zažila návštěvu učitelek z jiné školy, které „si přišly“ pro podněty.

Klubové děti získaly ke škole mimořádný vztah. Při otevřených klubových setkáních školu navštěvují rodiče, příbuzní žáků, mají možnost zažít příjemnou pracovní atmosféru v klubu. Zapojená škola v rámci projektu navázala kvalitní spolupráci s místní knihovnou, získala řadu dětských knih a dalších pomůcek. Kluby příznivě ovlivňují prestiž školy.

Čtení má sílu lidí sblížovat. V klubu se všichni učí trávit volný čas četbou knih. To je smysluplná protiváha pasivnímu trávení času.

Pedagogický optimismus není perpetuum mobile. Potřebujeme se přesvědčovat o tom, že existují metody a přístupy, které fungují, které umožňují každému dítěti i dospělému se rozvíjet, dělat pokroky, vzájemně se učit. Čtenářské kluby z mého pohledu právě tak fungují.

Kdo chodí do čtenářských klubů – kazuistika čtenářky A.

Narodila se v Praze, v současné době žije v našem městě. Do naší školy přestoupila před dvěma lety z jiné školy. Je jí 14 let, navštěvuje 8. třídu. Patří mezi děti se speciálními vzdělávacími potřebami (3. stupeň podpůrných opatření s IVP).

Je milá, přátelská, pracovitá slečna. Pochází se sociálně slabé rodiny, prostředí je méně podnětné. Intenzivně se stará o mladšího bratra v předškolním věku a sestru v prvním ročníku. A. nosí obnošené šaty, děti se jí zpočátku posmívaly, třídní učitelka s výchovnou poradkyní opakovaně řešily nevhodné reakce spolužáků.

METODICKÁ ČINNOST

V loňském roce jsme dívku pozvali do čtenářského klubu – styděla se, nevěřila si, vyhýbala se ústním projevům, sdílela své myšlenky mezi posledními. Dnes patří k neaktivnějším členkám. Bývá první v klubu, připravuje klubovou místnost, hlásí, kolik toho přečetla. Dívka se specifickými poruchami učení začala číst příběhy s porozuměním, dokáže o nich vyprávět, doporučuje četbu ostatním ve třídě. Přivedla do klubu dvě své spolužačky, které byly zvědavé, jak takový klub probíhá, když o něm A. nadšeně vykládá.

Dívka potřebovala pomoci s výběrem knih, nedokázala se začíst, brala si obsáhlé příběhy, které pak odkládala nedočtené. Nyní čte dívčí romány přiměřené svému věku, vyhýbá se fantasy a sci-fi literatuře, ve které se předtím ztrácela. Důležité jsou pro ni ilustrace, názornost, současné příběhy s možností porovnat svůj vlastní život s událostmi v knize. Dívka důvěřuje vedoucím i ostatním dětem, rozebírá s námi mezilidské vztahy. Těší se na každé setkání. Kniha se pro A. stala útočištěm, pomocníkem při řešení starostí i životní inspirací. V klubu dívka získala sebevědomí, jistotu v komunikaci. Snáz navazuje kontakt s novými lidmi. Zvládla rozhovor s návštěvami našeho klubu – se speciální pedagožkou i koordinátorkou.

(Kazuistika byla poskytnuta regionální koordinátorkou Ing. Alžbětou Ingrovou, pro potřeby článku byla zkrácena.)

Podrobné informace o práci školních čtenářských klubů, bohatou nabídku čtenářských lekcí i anotací současných dětských knížek i knížek pro „young adults“ včetně jejich didaktického potenciálu najdete na www.ctenarskekluby.cz.

Dílna čtení a její hlavní principy

- Dítě si čte knihu po vyhrazenou dobu.
- Čte si knihu dle vlastního výběru.
- Čte si pro sebe, potichu.
- Pro čtení si zvolí pro sebe příjemné místo.
- Během čtení se učí neodcházet, nevěnovat se jiné činnosti.
- Během čtení děti si čte i učitel nebo knihovnik.

*Poznámka redakce: Příspěvek bude prezentován na konferenci Škola jako místo setkávání, která se uskuteční 5. 4. 2019. Více informací na www.kpskonference.ff.cuni.cz/skola-jako-misto-setkavani. Akci spolupřádá redakce časopisu Školní poradenství v praxi.

Mgr. Naděžda Dvořáková, speciální pedagog Nové školy, o. p. s, zástupkyně ředitele ZŠ Hradební, Broumov

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

ZLATÝ ÁMOS 2019

Právě probíhají regionální kola ankety o nejoblíbenějšího učitele České republiky. V jejich průběhu porota vybírá z téměř šedesátky nominovaných čtrnáct učitelek a učitelů, kteří se sejdou 6. března v Praze na semifinálovém klání. O korunku Zlatého Ámose bude nakonec bojovat šest z nich. **Veřejné finále se uskuteční 28. března.** Korunovace nového Zlatého Ámose proběhne na slavnostním galavečeru 29. března v hotelu Ambassador.

Vstupenky na kantorský bál lze objednávat on-line na www.zlatyamos.cz.

